

Jálics Kinga

„Álljunk fel egy nagy körbe, fogjuk meg egymás kezét!”

Zsuráfszky Zoltán pályaképe

Zsuráfszky Zoltán táncművészt, koreográfust, Harangozó Gyula-díjas, Erdemes és Kiváló művészt, a Honvéd Együttes művészeti vezetőjét több évtizedes kimagasló művészi munkássága, a Kárpát-medencei magyar néptáncok gyűjtése, megőrzése és közkinccsá tétele érdekében végzett sokoldalú tevékenysége elismeréseként 2013. március 15-én Kossuth-díjjal tüntették ki.

Elérkezett az ő életében ez a pillanat is. A fenti megfogalmazás a díjátadáskor elhangzó hivatalos indoklás. Néhány mondatba sűrítve a táncos eddigi életpályája.

Mit is jelent számunkra Zsuráfszky „több évtizedes kimagasló művészi munkássága”? Nekünk, művészet szerető, a néptáncért különösen rajongó emberek számára? Akik, mióta felfedeztük magunknak legelőször is a táncost, majd a koreográfust, rendezőt, együttesvezetőt, nem tévesztjük szem elől. Mert valóban hat ránk, munkálkodásának köszönhetően jobbra, gazdagabbá válunk. S főleg boldogabbá.

Pályájának állomásaira visszatekintve egyenes az útja. Noha a művészember élete alakulását „menet közben” nem mindig látja szépen kiköveztnek. Mégis elmondható, hogy szinte mindennek megvolt a maga értelme. Hiszen ahhoz, hogy Zsuráfszky Zoltán ma a Honvéd Együttes művészeti vezetője lehessen („vigyázó szeme” nemcsak a Tánckar, de a Férfikar, a Színészkar, a Papp István Gázsa vezette zenekar művészi tevékenységére is ki kell terjedjen), ehhez az irányítói szerephez gazdag tapasztalatokat szerezhetett korábbi időkben.

S akkor valóban pillantsunk vissza. Szikszón született 1956-ban. Az Állami Balett Intézet első, 1971-ben indult néptánc-tagozatának elvégzését követően a Magyar Állami Népi Együttes szólistája, majd 1983-ig tánckarvezetője. Az Egri Tanárképző Főiskola pedagógia-népművelés szakán, később a Magyar Táncművészeti Főiskola koreográfus szakán szerzett diplomát. Az 1980-as évek elejétől 1991-ig a szegedi JATE Bálint Sándor Táncegyüttes és a gyöngyösi Vidróczki Együttes művészeti vezetője. Emellett, 1984 őszén, több táncos barátjával megalapította a Kodály Kamara Táncegyüttest, amelynek művészeti vezetője volt.

S itt álljunk meg egy pillanatra. Személyes emléket idézek. Az első élmény mindig meghatározó. Valamikor a nyolcvanas évek közepén, a *Film Színház Muzsika* című lap munkatársaként gyanútlanul beültem a Műegytemen működő Szkéné Színház egyik előadására. A Kodály Kamara Táncegyüttes lépett fel. Nem ismertem őket. Mindössze hat pár táncolt a színpadon. A műsor első perceiben megakadt a szemem az egyik férfitáncoson. A tartása tűnt fel, ahogyan a vállát és a fejét tartotta. A tekintete büszke magabiztosságot sugallt, miközben a lába szédületes lendülettel járta a táncot. Illett volna a többieket is figyelni, de megfeledkeztem róluk. Aki látta valaha táncolni Zsuráfszky Zoltánt, nin-

csenek kételyei, ki más is lehetett ez a varázslatos ifjú néptáncos. Én ettől a pillanattól kezdve figyelem őt. Nehezen vettem tudomásul, amikor abbahagyta a táncot. Tudom, persze, az évek múlásával ez az élet rendje. Végül „elnéztem” a sorsnak e törvényszerű váltást, mert a táncosból zseniális koreográfus és együttesvezető lett. S nézzük csak, merre vezetett az útja a továbbiakban.

1991-től a Budapest Táncegyüttes művészeti vezetője és igazgatója. Irányítása alatt az együttes művészi munkája egyrészt az eredeti néptáncokat legautentikusabban reprezentáló színpadi megfogalmazásokra, másrészt a hagyományon alapuló gondolati tartalmú, tematikus jellegű táncszínházi produkciókra épül. A Budapest Táncegyüttes és a Honvéd Együttes közösen több, egész estét betöltő nagyszabású produkciót hozott létre és mutatott be, amelyekben vezető koreográfusként vett részt (*Keleti táncvihar*, *Millenniumi sokadalom*, *Duna rapszódia*, *Egri csillagok*, *Árpád népe* misztikus opera, illetve a jubileumi *István, a király* rockopera koreográfusa). A hazai hivatásos és amatőr együttesek szinte mindegyikében dolgozott. „Mellesleg” több színházi produkció (Budapesti Kamaraszínház, Pesti Magyar Színház, Egri Gárdonyi Géza Színház, Katona József Színház) koreográfusa. 1980-tól rendszeresen tanít az Amerikai Egyesült Államokban, Kanadában, Svájcban, Németországban és Japánban.

Monarchia

Alkotói pályájával párhuzamosan folyamatosan részt vett táncok gyűjtésében, így az utóbbi évek legnagyobb népzenei gyűjtésében, az *Utolsó óra* programban is. A magyar mellett foglalkozott a román, szlovák, délszláv gorál és cigány folklórral, anyagát a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének Néptánc Osztálya őrzi. Koreográfiai művészetében e hatalmas – és ilyen magas szinten kevesek által elsajátított – eredeti néptánc anyagból építkezik.

2007–2012 között a Honvéd Táncszínház művészeti vezetője. A Budapest Táncegyüttes időközben beolvadt a Honvéd Táncszínházba, ezért Zsuráfszky a mai Honvéd Táncszínházat a Molnár István által 1958-ban alapított Budapest Táncegyüttes jogutódjának is tekinti, olyan társulatnak, amelyben mindkét együttes hagyományai tovább élnek.

2012. június 15-e óta az egész Honvéd Együttes művészeti vezetője. Akik úgy gondolták, hogy bírni fogja erővel egy ilyen óriási intézmény, a Honvéd Együttes irányítását, nyilván látták, hogyan működik ez az ember. Nemcsak az év közbeni rutinfeladatok megoldásában, de akkor is, amikor nyaranta a Szegedi Szabadtéri Játékokon való fellépéseket kellett megszerveznie, vagy akár külföldi turnékat. Ezer olyan intéztnivaló is ráhárult, amitől bármely, jó szervező képességgel megáldott vezető személyiségnek borsózdik a háta, de természetesen, a művészetén kívüli teendők során is állja a sarat. Holott már önmagában az is „ijesztő”, hogy a Honvéd Táncszínház Tánckara Magyarország legnagyobb létszámú, 40 tagú (20 pár) hivatásos néptánc együttese. És ezekre a táncosokra mind egyenként gondolnia kell. Mikor, milyen feladatot kapjon, amit bír, amire vár, aminek örül, s amivel elkápráztatja a közönséget.

Ha felidézzük azokat az éveket, amikor a Kodály Kamara Együttes egyik napról a másikra ellehetetlenült, mert magántársulatként képtelenség volt hosszú távon létezniük, Zsura – ahogy a hozzá közel állók szólítják – megjegyzi: amilyen bizonytalan helyzetbe kerülnek manapság színházi társulatok, az az ő számára s együttese tagjai számára évtizedekkel ezelőtt már ismerős volt. Csakhogy a táncos mentalitás egészen különleges. Ezt sok civil ember is átélhette a táncházakban. „Maga a tánc ház módszer megad egy alapot a biztonságra – magyarázta nemrégiben nagy hévvel. – Mert mi történik ott vagy bármely táncműhely próbatermében? Azt mondjuk: itt vagyunk, fogjuk meg egymás kezét. Álljunk fel egy nagy körbe. Gyerekek, szóljon az a zene és kezdjünk el táncolni! Ez pontosan a túlélésről szól, a kreativitásról, az interaktivitásról. S szól a nyitottságról, az emberek közötti párbeszédéről.”

Amikor pedig folytattuk az elmélkedést arról, mi mindenre képes egy táncművész, Zsuráfszky tovább idézte emlékeit: „Engem Tímár Sándor és Györgyfalvy Katalin tanított. Mi voltunk az első évfolyam 1971-től '75-ig, akik az Állami Balett Intézetben hivatásos néptáncművésszé lettünk. Ez nem akármilyen útravaló. Aztán a Huszonötödik Színházban tanúja lehettem, hogyan dolgozott együtt Sebő Ferenc és Györgyfalvy Katalin. Fialtal táncosként hívtak nyári szegedi produkciókba, ahol Bessenyei Ferenc volt Hány János. Ott lehettem a színpadon a Bánk bánban is.”

Ezek az élmények nyilvánvalóan elkísérték a művészt további útján. Tanulságos előzményként szolgáltak későbbi munkáihoz, amikor 1996-ban, 2005-ben, 2007-ben, 2010-ben szegedi produkciókat rendezhetett. Ott került közönség elé a *Tánckrónika Dózsa György tetteiről* című előadás. A Ghymes együttes zenéjére koreografált és rendezett *Benyovszky* táncjáték bemutatója szintén a szegedi Dóm téren volt, de a darab jövőjéről az ősbemutató után nem sokkal máris voltak elképzelései Zsuráfszkyknak. Arra gondolt,

hogy az 1700-as évek közepén Verbón született Benyovszky Móric korunkat megelőzően igazi világpolgár, izgalmas személyiség. Fontos feladatának érzi, hogy az ő életéről szóló táncjátékot, amelynek librettóját egyébként Szarka Tamás ötletéből Vincze Zsuzsa (Zsuráfszky felesége és alkotótársa) írta idén augusztusban színre vigyék Kassán. Abban a városban, amely 2013-ban Európa egyik kulturális fővárosa.

Az MTVA, a Duna Televízió és a Hagyományok Háza által meghirdetett *Fölszállott a páva* című népzene és néptánc tehetségkutató verseny zsűritagjaként Zsuráfszky Zoltánt megismerhette a televízió nézők sokasága, mégpedig több oldaláról. Megmutatkozott az esze, a műveltsége, a szíve, a temperamentuma. Hiszen fölszaladt a színpadra, s maga is táncra perdült. Mint mesélte, jóleső érzés volt, hogy azt követően az utcán rámosolyogtak ismeretlen emberek. Közben magában azon derült, hogy évtizedekig lehet valaki a szakmában bármilyen szinten, s mégis jó nagy csönd van körülötte. Kivéve, ha valami botrányt kreál köré a média, akkor egyből ismertté válhatna. De a „Páva” mindenképpen pozitív ismertséget eredményezett. S ebben nem föltétlenül az a jó – hangsúlyozta –, hogy a zsűritagokat jobban megismerték, hanem a népzene, a néptánc került reflektorfénybe. Harminc éve volt utoljára ilyen verseny, erre a seregszemlére óriási szükség volt

Táncoló tavasz

már. Megint öt idézem: „Rádöbrent az ország, hogy mennyien foglalkoznak ezzel szabadidejükben. S hogy milyen hittel teszik. Ez komoly, szép dolog! S ez a kultúra nemcsak a fővárosban és más nagyvárosokban, de ezer helyen az egész Kárpát-medencében megmutatkozik. Jöttek a Felvidékről, Erdélyből, nagyon sokfelől”.

Láttam Zsurát próbákon dolgozni a táncosaival. A próbákat szenvedélyes hévvel vezeti. Megesik néha, hogy türelmet veszti és elkialtja magát. Bár lehet, hogy csak azért emeli föl a hangját, hogy a terem túlsó végén is meghallják azok, akiknek éppen nem a lába, hanem a szája jár. Ám az indulata másodpercekig tart csupán. Aztán humorral elüti, s már mosolyog mindenki. Az interneten van egy rövid videofelvétel. Szabadtéren, rengeteg táncos közepén áll Zsura, s egyikük megkérdezi: nem hallgatná-e meg, hogyan utánozza őt egy fiú. Dehogynem! – feleli Zsura. S már halljuk is. Az övéhez kísértetiesen hasonlító hangon mondja aktuális dörgedelmeit a parodista. Zsura kezébe temeti az arcát, úgy nevet. Hallatlanul élvezi, amint tréfát űznek harsány megnyilvánulásából. A táncosok is jobbra-balra dőlnek a nevetéstől. S mindeközben a szeretet légköre fogja körbe a mestert és az ő táncosait.

Zsura fáradhatatlan. Noha a hivatása mellett más dolga is van a világban. Feleségével, Vincze Zsuzsannával (aki több mint 25 éve segíti szakmai munkáját is) négy gyermeket nevelnek.

Az utóbbi évek legjelentősebb, *egész estét betöltő táncszínházi produkciói*, amelyeknek koreográfusa és rendezője is egyben: Betyárok (1994–95); Élő Martin Archívum sorozat: Bonchida háromszor (1999), Kalotaszeg (2002), Szatmár (2004), Szék (2006), Mezőség (2008), Gyimes (2011); Csárdás – A Kelet tangója (2000); Magyar Rapszódia (2001); Csipkerózsika (mesejáték, 2001); Dracula (táncjáték felnőtteknek, 2003); Cigány kurázi – Gypsy Spirit (2003); Boldog emberek (Móricz művek táncos adaptációja, 2004); Tündérmese (mesejáték, 2005); Boldogasszony vendégség (2005); Fekete-piros...tánc (2006); Monarchia – Népek tánczai (2007); Benyovszky (2008); Ballada – A halálra táncoltatott lány (2008). S a legújabbak: A Tenkes kapitánya (2009); Dózsa – Tánckrónika Dózsa György tetteiről (2010); Folklór-kalendárium I. – Táncoló tavasz (2012); Folklór-kalendárium II. – Téli tánc (2013). *Irodalmi alapú, illetve népköltészeti, népzenei ihletésű koreográfiái*: Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról (1983); Fordulj, kedves lovam (1986); Hidegen fújnak a szelek (1986); Nagy László: Vendégek jövelete (1986); Ballada anyámról (1992); Arany János: A walesi bárdok (1994); A Költő (1995); Rókatánc (1995); Petőfi Sándor: Nemzeti dal (1998); Vörösmarty Mihály: A vén cigány (2012); illetve az ezekből szerkesztett műsor: Szárnyak zenéje (eltáncolt versek, 1996, 2012). *Komolyzenei művek* rendező-koreográfusa: Makrokozmosz (táncköltemény Bartók Béla: Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára című művére, 2006); Metamorfózisok (táncköltemény Kodály Zoltán: Felszállott a páva – variációk magyar népdalra című művére, 2007); Carl Orff: Carmina Burana (2008); Tolcsvay–Bella: Testamentom (2008).

Zsuráfszky Zoltán munkásságát számtalan *kitüntetéssel* elismerték. Időrendben haladva: A Népművészet Ifjú Mestere (1977), Az Év Táncosa (1985), Magyar Művészetért Díj (1989), Harangozó Gyula-díj (1993), Erdemes Művész Díj (2002), Az Év Koreográfusa (2005), Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje (2006), Kiváló Művész Díj (2010), s végül a legfrissebb, a 2013-ban odaítélt Kossuth-díj.

Befejezésül néhány gondolat Zsuráfszky Zoltán köszöntőjéből, amelyet 2010-ben a Tánc Világnapján mondott el a Művészetek Palotájában, az ünnepi gálaesten:

„Köszöntök mindenkit, aki rajongva, vagy távolságtartó tisztelettel, vagy akár – mint jómagam is – a szerelmesek elfogultságával tekint erre a szavakban nehezen kifejezhető művészeti ágra. A Tánc örök lüktetése, a pillanat művészetének nagyszerűsége sokakat elbűvölt már, s e bűvöletből nehéz, sokszor szinte lehetetlen szabadulni; akit egyszer magához láncolt, legyen az akárhány éves, nem feledi a mozgás szabadságát, szépségét, a gyakorlás áhitott gyötrelmeit, s nem feledi azt a boldogságot sem, amely az általa elnyert sikert koronázza. Azt mondják, a táncnak csak jelene van, nem alkothat maradandót... S mégis! Mindig meg-megújuló formáival, létezésével örökké él, amíg az ember él a földön, hiszen egyidős az ember megjelenésével, s az örök emberi életerőt sugározza az emberi lélek legtisztább megnyilvánulási formájaként. Számomra a magyar és a Kárpát-medencei népek táncgyományának továbbéltetése, művészi rangjának megőrzése – egyéni művészi utam mellett – a legfontosabb feladat.”

Csárdás

Monarchia

A Tenkes kapitánya

A Tenkes kapitánya

Csárdás

Csárdás

Táncoló tavasz

Táncoló tavasz

Táncoló tavasz

Téli tánc

Tündérmese